

Boris Godunov – sraz povijesne i umjetničke interpretacije

Klara Volarić

U radu se analizira odnos povijesne i umjetničke interpretacije na primjeru ruskoga cara Borisa Godunova. U umjetničkoj je interpretaciji navodno umorstvo Dmitrija, najmlađega sina Ivana Groznog, pripisano Borisu Godunovu, koji si je tako oslobodio put k carskome prijestolju, budući da je posljednji Ivanov sin, umjesto kojega je Godunov vladao kao regent zbog njegove maloumnosti, umro bez nasljednika. Međutim Puškinova drama i opera Musorgskog "Boris Godunov" ne slijede povijesne činjenice.

Uvod

Jedna od činjenica koje određuju povijesnu znanost jest ta da ona nikada ne može biti u potpunosti objektivna, već može tomu samo težiti. Na koji će način povjesničar interpretirati (često opskurne) povijesne činjenice ne ovisi samo o njegovu znanju i informiranosti već i o predrasudama i stavovima koje svaki čovjek (nesvjesno) u sebi nosi. To ga može navesti na stvaranje pogrešnih zaključaka, što može imati dalekosežne posljedice.

Kao dobar primjer može nam poslužiti Nikolaj Karamzin (1766.–1826.), ruski književnik i povjesničar, koji je vjerojatno najpoznatiji po svojoj *Povijesti ruske države*¹ u dvanaest tomova, a koja je nastala kao rezultat njegova prijateljavanja s tadašnjim ruskom carem Aleksandrom I., odnosno njegova postavljanja za dvorskoga povjesničara.

Iako se djelo temelji na brojnim istraživanjima, pregledavanjima dokumentacije i sl., ono se prvenstveno smatra književnim (doprinos razvoju ruskoga književnoga jezika), a ne stručnim uratkom. Kao dvorski povjesničar Karamzin je prilično pristran te se njegova *Povijest* karakterizira kao apologija autokratske vladavine.²

U njoj je navodno umorstvo Dmitrija, najmlađega sina Ivana Groznog, pripisano Borisu Godunovu, koji si je tako oslobodio put k carskome prijestolju, s obzirom na to da je posljednji Ivanov sin, umjesto kojega je Godunov vladao kao regent zbog njegove maloumnosti, umro bez nasljednika.³

¹ *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1996., str. 443.

² Karamzin, Nikolay Mikhaylovich, <http://www.britannica.com/eb/article-9044697>.

³ *Godunov, Boris*, 2005., <http://www.bartleby.com/65/go/Godunov.html>.

Karamzinova je *Povijest* kao izvor poslužila dvojici slavni ruskih umjetnika, Puškinu i Musorgskom, u stvaranju drame, odnosno opere *Boris Godunov*, u kojoj su tematizirali navodnu umiješanost Godunova u smrt Dmitrija⁴ te stvorili remek-djela kojima je Boris Godunov postao svjetski poznat kao, doduše, inteligentan vladar, ali i kao ubojica koji je umro mučen priviđenjima i grižnjom savjesti.

Pitanje na koje bi valjalo odgovoriti jest sljedeće: koliko se Boris Godunov kao povijesna ličnost razlikuje od one koju su stvorili Puškin i Musorgski?

Da bismo odgovorili na to pitanje, najprije ćemo razmotriti ličnost Borisa Godunova s povijesnoga aspekta, dakle vidjeti što o njemu kaže povijesna znanost. Posebnu pozornost zaslužuje i smrt carevića Dmitrija, budući da je to događaj oko kojega se, kao što ćemo vidjeti, kose povijesna i umjetnička interpretacija. Na kraju nam pak preostaje da sagledamo i umjetničku interpretaciju te da u konačnici zaključimo o kolikome se srazu među interpretacijama radi.

Boris Godunov – povijesna interpretacija

Ne može se sa sigurnošću reći kada je Boris Godunov rođen, no među povjesničarima je općeprihvaćena pretpostavka da je to bilo oko 1551. u Moskvi. Najpoznatiji je potomak tatarske plemićke obitelji Saburov-Godunov, danas izumrle, koja je početkom 14. stoljeća⁶ migrirala iz Zlatne Horde⁷ na područje Kostrome, grada u središnjoj Rusiji. Budući da je ta obitelj bila u prijateljskim odnosima s Ivanom Groznom, čini se da je Borisova karijera započela upravo na ruskome dvoru⁸.

Spominje ga se 1570. na dvoru Ivana IV. Vasiljeviča Groznog, prvoga ruskoga cara, i to kao strijelca.⁹ Čini se da je postao jedan od miljenika Ivana Groznog jer se već sljedeće godine oženio kćeri Malyute Skuratova, još jednoga careva miljenika i njegove desne ruke, koji je izvršavao sve careve naredbe. Daljnje napredovanje Godunova bilježimo 1580., kada je car izabrao Irenu, Borisovu sestru, za buduću ženu

⁴ Karamzin, Nikolay Mikhaylovich, <http://www.britannica.com/eb/article-9044697>.

⁵ Godunov, Boris, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

⁶ Na i. mj.

⁷ Zlatna Horda zapadni je dio Mongolskoga Carstva, poznata i kao kanat Kipčak. Osnovao ju je Batu 1242., a vladala je južnom Rusijom do kraja 14. stoljeća. Osvojio ju je Timur I., a od nje su stvorena tri kanata: Kazanski, Astrahanski i Krimski. V. *Povijest svijeta*, Hena com, Zagreb, 2002., str. 345.

⁸ Godunov, Boris, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

⁹ Careva osobna straža koja je često sudjelovala u političkim zbivanjima. Uveo ih je Ivan Grozni, a ukinuo Petar Veliki. V. *Hrvatski opći leksikon*, str. 945, te Bertoša, S., *Svjetska povijest modernoga doba*, Profil, Zagreb, 2004., str. 116.

svoga maloumna sina i nasljednika Fjodora I. To je ujedno i godina kada je Godunov bio uzdignut na čin boljara.¹⁰

Jedna je od presudnih godina za Godunova bila 1584., kada je umro Ivan Grozni, ostavivši za sobom maloumna sina Fjodora kao nasljednika. Budući da je Fjodor bio nesposoban za obavljanje carskih poslova, sam je Ivan Grozni na samrti imenovao Borisa Godunova – čija je moć znatno porasla otkad mu se sestra udala za Fjodora – za njegova regenta.¹¹

Već se na početku svojega regentstva Boris morao naučiti nositi s brojnim urotama formiranima protiv njega (uglavnom tako da se njegovu sestru pokušalo rastaviti od Fjodora I., a pozivali su se na to da nemaju djece), a sve s ciljem da se oslabi njegova moć, jer se mnogima nije svidjelo njegovo naglo napredovanje i reforme koje je provodio. No pokazalo se da je Godunov izrazito sposoban političar te je, usprkos rastućem nezadovoljstvu boljarâ, postao virtualni vladar Rusije.¹² Njegova je politika tijekom regentstva bila prilično uspješna: poticao je vanjsku trgovinu, gradio obrambene gradove i utvrde, ponovno je kolonizirao zapadni Sibir i time nastavio proces koji je započeo Ivan Grozni¹³, ruska je Crkva sa stupnja metropolije uzdignuta na stupanj patrijaršije, i to pete, uz Carigrad, Antiohiju, Jeruzalem i Aleksandriju. Prvim je patrijarhom proglašen Job, koji je kasnije Godunova uzdignuo na stupanj cara¹⁴. Međutim jedna je pobuna posebice potresla ruski dvor.

Naime odmah na početku Fjodorove vladavine započela je pobuna carevića Dmitrija, najmlađega sina Ivana Groznog, koji ga je imao s Marijom Nagayom, odnosno njegovih bližih srodnika, budući da je Dmitrije bio još dijete, no bezuspješno. Prognani su u Uglich, grad na rijeci Volgi. Ta pobuna i ne bi bila toliko značajna da se 15. svibnja 1591. nije naišlo na mrtva Dmitrija, tada sedmogodišnjaka. Problem je bio u tome što car Fjodor nije imao djece te bi, u slučaju njegove smrti, car trebao postati Dmitrij, posljednji sin Ivana Groznog. Neprijatelji Godunova, a tu se prvenstveno misli na boljare, širili su glasine o Godunovoj krivnji, s obzirom na to da je Dmitrijeva smrt njemu u potpunosti odgovarala, iako je istraga pokazala da se vjerojatno radilo o nesretnu slučaju.¹⁵

¹⁰ *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

¹¹ *Russia*, <http://www.britannica.com/eb/article-38511>.

¹² *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

¹³ Na i. mj.

¹⁴ *Job, Saint*, <http://www.britannica.com/eb/article-9043695>.

¹⁵ *Veliki misteriji prošlosti*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2004., str. 141.

Nakon smrti Fjodora 1598. Boris je, očekivano, predložen za cara, jer pokojni car, u braku s Borisovom sestrom, nije za sobom ostavio nasljednika. Taj je prijedlog iznesen na zahtjev patrijarha Joba, koji je smatrao da se jedino Boris može nositi s čudnom novonastalom situacijom – stoljetna dinastija Rurik, koja je na vlasti u Rusiji, s manjim prekidima, bila od daleke 862., izumrla je sa smrću Fjodora.

Valja naglasiti da se nakon njegove smrti Rusija našla u problemima te se pokazalo koliko je njena snaga i stabilnost ovisna o funkciji cara. Uzroci krize sežu još u doba vladavine Ivana Groznog, kada je njegova politika, doduše, vodila teritorijalnoj ekspanziji, prije svega na područje Sibira, ali je zato država u socijalnom i ekonomskom smislu bila na slabim nogama. Zbog pritiska na seljake, koji su nosili glavni teret carske politike, neprestano je rasla mogućnost ustanka, a prisilne su migracije stanovništva na novoosvojena područja dovele do novih problema. Visoko plemstvo, odnosno boljari, prorijeđeno je progonima, iako nikad nije odustalo od zahtjeva za sudjelovanjem u vlasti.¹⁶

Nakon dugih pregovora i nakon što je odluku o postavljanju Godunova odobrio Zemski sabor¹⁷, Godunov je iste, 1598. godine, postao car.¹⁸ Kako je Godunova izabrao Zemski sabor možemo reći da je on ne samo prvi ruski vladar koji nije iz dinastije Rurik već je i prvi izborni vladar.¹⁹

Smrt Fjodora I., odnosno ustoličenje Godunova, uvelo je državu u razdoblje u ruskoj historiografiji poznato kao "doba nevolja". Postoje različita tumačenja kada je ono započelo, primjerice Dragoljub Živojinović smatra da je takvo vrijeme započelo Ivanovom smrću 1584.²⁰, no općenito u svim konzultiranim radovima smatra se da je ono započelo carevanjem Godunova 1598. te da je trajalo do 1613., tj. ustoličenja Romanova.²¹

Iako bi se zbog termina "doba nevolja" moglo pretpostaviti da je Godunov bio nesposoban car, takav zaključak nipošto nije valjan. Štoviše, tijekom prvih godina njegovo je carevanje bilo dosta uspješno.²² Neobrazovan kakav je bio – legenda kaže

¹⁶ *Velika ilustrirana povijest svijeta*, sv. 12, Otokar Keršovani, Rijeka, 1977., str. 5503.

¹⁷ Zemski sabor predstavništvo je triju staleža, iako bismo ta tri staleža trebali shvatiti uvjetno jer ne postoji takva jasna diferencijacija kao primjerice u Francuskoj. U njega, osim viših crkvenih i svjetovnih dostojanstvenika, ulaze svi slojevi društva, a plemstvo je imalo neznatnu većinu.

¹⁸ Tilly, C., *Europske revolucije 1492.–1992.*, Politička kultura – CID, Zagreb – Podgorica, 2006., str. 160.

¹⁹ *Velika ilustrirana povijest svijeta*, str. 5504.

²⁰ Živojinović, D., *Uspon Evrope 1450–1789*, Matica srpska, Novi Sad, 1985., str. 324.

²¹ *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

²² Na i. mj.

da u životu nije pročitao ni jednu knjigu i da se jedva znao potpisati – uvidio je intelektualnu zaostalost Rusije i činio sve kako bi to stanje izmijenio.²³

Bio je prvi car koji je "uvozio" strane učitelje, prvi car koji je slao mlade na obrazovanje u inozemstvo, prvi koji je dopustio gradnju luteranskih crkava²⁴, a veliku je pozornost posvetio svomu sinu Fjodoru II., koji je otpočetak bio okružen najboljim učiteljima onoga vremena i uvođen u carske poslove.²⁵

Međutim koliko god bio sposoban i koliko god nastojao ojačati zemlju provedenim reformama, Godunov se morao suočiti s rastućom opozicijom i neprijateljstvom boljara koji su ga doživljavali kao autsajdera na ruskome prijestolju. To je rezultiralo Godunovljevim konstantnim pokušajima reduciranja moći ruskih velikaša, razgranatom špijunskom mrežom te progonima onih za koje se sumnjalo da rade protiv cara. S vremenom je car postao potpuno nepovjerljiv prema svima te je stalno živio s osjećajem latentne opasnosti. Takvo je ponašanje prema boljarima rezultiralo još većim animozitetom prema caru.²⁶

Stanje je kulminiralo oko 1601. i 1602., kada je propala ljetina zbog oluja i mraza te se stanovništvo našlo u bijedi.²⁷ Ometan glađu koja je pogodila zemlju, bolestima te stalnom opozicijom boljarâ, Godunov nije mogao ispuniti svoj željeni program različitih reformi.²⁸ Iako je Vlada pokušala pomoći te su organizirane brojne javne kuhinje i besplatna podjela hrane, nezadovoljstvo je u zemlji ipak raslo, a Godunov je bio taj kojega su krivili za probleme.

Narod ga je smatrao kriminalcem i uzurpatorom koji je dao ubiti Dmitrija kako bi zasjeo na prijestolje te je bilo rašireno vjerovanje kako Rusija plaća za njegove grijeh. Počele su kružiti glasine kako je Dmitrij živ te kako će doći i zatražiti svoje pravo na prijestolje.²⁹

Boljari su pak smatrali da jedan običan boljar tatarskoga podrijetla ne može biti car, "krema" društva nije mu se htjela pokoriti, nisu prihvaćane njegove reforme koje su trebale umanjiti njihovu moć te su urote protiv njega kovane još češće nego prije. Zbog takva stanja i izražavanja općega nezadovoljstva Godunov nije mogao

²³ *Encyclopedia of World Biography on Boris Feodorovich Godunov*, 2006., <http://www.bookrags.com/biography-boris-feodorovich-godu>.

²⁴ *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

²⁵ *Fyodor II.*, <http://www.britannica.com/eb/article-9035736>.

²⁶ *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

²⁷ *Veliki misteriji prošlosti*, str. 139.

²⁸ *Povijest svijeta*, str. 321.

²⁹ *Encyclopedia of World Biography on Boris Feodorovich Godunov*, 2006., <http://www.bookrags.com/biography-boris-feodorovich-godu>.

držati stanje pod kontrolom te je sve kulminiralo kada se 1603. pojavio lažni Dmitrij, koji je zatražio svoje pravo na prijestolje. Radi li se zaista o lažnome Dmitriju ili ne prepušteno je raspravama, u koje se neću upuštati. Činjenica je da postoji nekoliko indicija, poput specifična vanjskoga izgleda, koje bi mogle upućivati na to da se radi o pravome Dmitriju te da je ubijeno krivo dijete, međutim i povijesna se struka, kao i Puškin i Musorgski, uglavnom slaže da se radi o lažnome Dmitriju, Dmitriju Samozvancu, kako su ga nazvali.³⁰

Budući da je lažni Dimitrij dobio potporu Žigmunda III., koji je pretendirao na rusko prijestolje i iskoristio kaos u Rusiji kako bi proširio granice svoje zemlje, pape, koji je iskoristio priliku da ojača svoj utjecaj širenjem katoličanstva, te ruskih boljara, kojima je odgovaralo da maknu Godunova s prijestolja, na raspolaganje mu je stavljena vojska s kojom je krenuo na Moskvu.³¹

Vijesti iz Poljske o živu Dmitriju za Godunova su bile mnogo opasnije nego glasine kako je 1591. dao upravo on ubiti najmlađega sina Ivana Groznog, a koje su u razdoblju nemira opet počele kolati među narodom. Čuvši za njega, Godunov je izjavio da se radi o varalici, o odbjegli redovniku po imenu Grigory Otrepyev. Na temelju kojih je izvora Godunov došao do te informacije nije poznato, no danas je mnogi povjesničari smatraju točnom.³² Ipak, tada je Godunovljeva priča dočekana sa skepsom.³³

Dmitrij je krenuo prema Moskvi u lipnju 1604., a putem su mu se priključili brojni protivnici cara. Ubrzo je stigla nenadana vijest o iznenadnoj smrti Borisa Godunova, 1605. godine³⁴. Uzroci njegove smrti nisu poznati. Pojedine interpretacije tvrde da se radilo o izljevu krvi u mozak, i to zbog otrova, koji si je možda i sam dao³⁵, drugi pak smatraju da se radilo tek o velikoj iscrpljenosti, budući da je cijelo desetljeće bio izložen brojnim urotama, a time i velikoj količini stresa. Puškin i Musorgski pak u svojim djelima navode da je car umro u deliriju, mučen griznjom savjesti i brojnim halucinacijama.³⁶

³⁰ Za detaljnije informacije o raspravi oko Dmitrija Samozvanca v. *Veliki misteriji prošlosti*, str. 139–143.

³¹ Tymowski, M., *Kratka povijest Poljske*, Matica hrvatska, Zagreb, 1999., str. 60.

³² *Russia*, <http://www.britannica.com/eb/article-38511>.

³³ *Veliki misteriji prošlosti*, str. 141.

³⁴ Tilly, C., *Europske revolucije 1492.–1992.*, str. 161.

³⁵ *Veliki misteriji prošlosti*, str. 142.

³⁶ Puškin, A., *Pjesme. Bajke. Drame*, Hum, Zagreb, 2002., str. 270, 271; Andreis, J., *Povijest glazbe*, Liber, Zagreb, 1976., str. 609.

Prijestolje je naslijedio Godunovljević šesnaestogodišnji sin Fjodor II., no nije se dugo zadržao na njemu. Nakon Borisove smrti carska se vojska raspala, pristaše su Dmitrija ušli u Moskvu, ubili Fjodora II., a boljari su Dmitrija proglasili carem.³⁷ Smrću Godunova zemlja je zapala u potpuni kaos, karakteriziran brzim i nasilnim promjenama vlasti, građanskim ratom, socijalnom nestabilnošću, vanjskim intervencijama (Poljska, Švedska) te općim neredom. Takvo je stanje, kao što smo spomenuli, poznato kao "doba nevolja" te je završilo ustoličenjem cara Mihaila Romanova 1613. godine. Kao što je poznato, dinastija Romanov ostala je na vlasti do 1917.³⁸

Ubojstvo carevića Dmitrija

Prije negoli se posvetimo umjetničkoj interpretaciji, valja reći nekoliko riječi više o smrti carevića Dmitrija. Kao što je napomenuto, ona predstavlja osnovu za stvaranje Puškinove drame, a kasnije i opere Musorgskog, budući da su umjetnici, temeljeći svoja djela na Karamzinovoj *Povijesti*, Godunova okarakterizirali kao ubojicu koji je mučen grižnjom savjesti.

Dakle 1591. pronađen je mrtav Dmitrij, najmlađi sin Ivana Groznog te, ako car Fjodor umre bez nasljednika, budući ruski car. Od njegove je smrti, očito, najviše koristi imao Boris Godunov te su boljari odmah pokrenuli glasine kako je upravo on taj koji je naredio Dmitrijevo ubojstvo. Činjenica je da je Godunov, kao tadašnji regent, odmah naredio da se provede istraga i utvrde uzroci smrti. Istraga, koju je vodio knez Šujski, utvrdila je da se radi o nesretnoj smrti. Igrajući se nožem, Dmitrij je dobio epileptični napad te je prilikom pada sebi nanio smrtonosnu ranu.³⁹

Godunovljeva se krivnja u tome slučaju ne može ni potvrditi ni opovrgnuti, tako da povjesničari zauzimaju različita stajališta, pa tako primjerice Charles Tilly smatra da je Godunov vjerojatno dao ubiti Dmitrija.⁴⁰

³⁷ *Russia*, <http://www.britannica.com/eb/article-38511>.

³⁸ *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>.

³⁹ *Vasily Shuysky*, <http://www.britannica.com/eb/article-9074883>; *Veliki misteriji prošlosti*, str. 141.

⁴⁰ Tilly, C., *Europske revolucije 1492.–1992.*, str. 160.

Boris Godunov – umjetnička interpretacija

Govoreći o umjetničkoj interpretaciji u ovome radu, mislimo prije svega na djela Puškina i Musorgskog, iako je lik Borisa Godunova bezbroj puta tematiziran od različitih autora. Primjerice prva je dramska obrada ona španjolskoga pjesnika Lope De Vege, koja nosi naziv *El Grand Duque de Moscovia*.⁴¹ Puškinov je *Boris Godunov* (1831.) inspiran ruskim narodom, njihovim običajima i načinom života.⁴² Naziva se "ruskim Macbethom", jer je Puškin nadahnuće crpio upravo iz toga djela.⁴²

Drama se bazira na Karamzinovoj *Povijesti* pa je tako na početku samoga djela napisana posveta: "Uspomeni Nikolaja Mihajloviča Karamzina, dragocjenoj za Ruse, posvećuje s dubokim poštovanjem i zahvalnošću ovo djelo nadahnuto njegovim genijem Aleksandar Puškin."⁴³ Kao što je već spomenuto, djelo se bavi krivnjom Borisa Godunova za smrt Dmitrija. Cara progoni grižnja savjesti i halucinacije, a njegovo se psihološko stanje pogoršava pojavom lažnoga Dmitrija, pretendenta na rusko prijestolje. Drama obuhvaća razdoblje Godunovljeva carevanja, dakle od njegova krunjenja za cara 1598. pa zaključno s proglašenjem lažnoga Dmitrija carem 1605., razdoblje "doba nevolja"⁴⁴. Kao i u slučaju Musorgskog, velika se pozornost posvećuje narodu, tj. odnosu između njega i Borisa Godunova. Narod nije pasivna bezoblična masa, već aktivan element koji odlučuje o svojoj sudbini, ali vrlo prevrtljiv. U jednome trenutku podnosi ugnjetavanje, ali već u drugome traži svoj put prema slobodi.⁴⁵ Kako Puškin stavlja u usta knezu Šujskom:

"Dabome, care:-silna ti je vlast,
Darežljivošću, milošću i marom
Osvojio si srca roblja svog;
No znadeš i sam: glupa je fukara,
Prevrtljiva, sujevjerna, buntovna,
Poletjet će za pustom nadom časom,
Trenutačnoj se misli odaje,
Ravnodušna je, za istinu gluha,
A voli da se hrani bajkama;

⁴¹ *Veliki misteriji prošlosti*, str. 143.

⁴² Goulding, P., *Klasična glazba*, V. B. Z., Zagreb, 2004., str. 434.

⁴³ Puškin, A., nav. dj., str. 175.

⁴⁴ Isto, str. 175–285.

⁴⁵ Turkalj, N., *125 opera*, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 211, 212.

Bezobrazna joj se sviđa odvažnost...

Pa ako ona pusta skitalica

Prekorači nam među litavsku,

Uskrsnulo Dimitrijevo ime

Primamit će mu gomilu ludova."⁴⁶

Kao što smo vidjeli u povijesnoj interpretaciji, narodu nije važno tko je na vlasti dok mu je dobro, međutim ako se takvo stanje promijeni – kao 1603., kada su brojne oluje uništile ljetinu – narod više ne simpatizira vlast, već traži promjene i svrgavanje cara.

Opera se Musorgskog (1874.), kao što je već spomenuto, temelji na Puškinovoj drami, no ne u potpunosti jer Musorgski, ovisno o tome što želi postići, neke prizore ispušta, a neke uvodi.⁴⁷ Musorgski krivnju ističe više nego Puškin, prikazuje Godunova kao osobu koja je mučena ne samo grižnjom savjesti već i brojnim halucinacijama o careviću Dmitriju, što u konačnici rezultira carevom smrću u trenutku ludila.⁴⁸

Kao i Puškinova drama i opera je Musorgskog, inače najvažnija ruska nacionalna opera, bila cenzurirana jer se radi o djelima koja ne veličaju rusku povijest, već su prilično nemilosrdna prema ruskim carevima⁴⁹. No različito od Puškina, čijega *Godunova* nitko nije prepravljao, opera Musorgskog nije bila te sreće te se redovito izvodila u verziji Rimski-Korsakova, člana *Moćne gomilice*⁵⁰, kojoj je i Musorgski pripadao. Naime iako se Musorgski smatra najnadarenijim članom te grupe, ipak je bio glazbeno neobrazovan te je djela pisao vođen instinktom. Nakon njegove smrti Rimski-Korsakov je "...svojom profesorskom olovkom križao i mijenjao mnoga mjesta u partituri", kako bi bila pisana prema pravilima kompozicije. Tek se u novije vrijeme pojavila tendencija za izvođenjem originalne nacionalne opere Musorgskoga.⁵¹

Zaključak

⁴⁶ Puškin, A., nav. dj., str. 225.

⁴⁷ Andreis, J., nav. dj., str. 608, 609.

⁴⁸ *Veliki misteriji prošlosti*, str. 143.

⁴⁹ Goulding, P., nav. dj., str. 434.

⁵⁰ U drugoj se polovici 19. st. u ruskome kulturnome životu javlja tendencija za proučavanjem narodnoga života i običaja. U tome općem zamahu nove su smjernice zadesile i rusku glazbu. Među glazbenicima se stvaraju različita mišljenja o tome kamo treba usmjeriti rusku glazbu te su se formirala dva suprotna tabora. S jedne je strane bila tzv. *Moćna gomilica*, koju je činilo pet glazbenika. Zanimale su ih narodne priče i legende, kao i ličnosti ruske povijesti. V. Andreis, J., nav. dj., str. 573, 574.

⁵¹ Isto, str. 611–613.

Umjetnička interpretacija, kao što smo vidjeli na primjeru Borisa Godunova, ne slijedi uvijek povijesnu interpretaciju. Vjerojatni je razlog to što povijesna znanost ne barata uvijek transparentnim i, što je još važnije, dramatičnim činjenicama, već mnoga pitanja ostaju otvorena.

Cilj ovoga rada nije bio propitivati svrhu umjetnosti ili pitanje bi li ona trebala slijediti povijesne činjenice, zadatak je bio tek utvrditi da sraz između povijesne i umjetničke interpretacije postoji. U primjeru Borisa Godunova taj je sraz vidljiv u pitanjima o ubojstvu Dmitrija. Iako je u povijesti to pitanje još uvijek otvoreno, dakle ne postoje podatci koji bi izravno upućivali na krivnju Godunova, brojni su umjetnici tematizirali njegovu krivnju i na temelju toga stvorili dramatična djela.

Slučaj je Puškina i Musorgskog, ipak moramo priznati, dodatno zakompliciran jer su oni svoja djela nastojali povijesno utemeljiti na izvoru koji u današnje vrijeme nije smatran pouzdanim, pa to za sobom povlači drugo, prilično kontroverzno pitanje, a to je pitanje objektivnosti povjesničara. No to je već tema za neki sasvim drugi rad.

Literatura

1. Andreis, Josip, *Povijest glazbe*, Liber, Zagreb, 1976.
2. Bertoša, Slaven, *Svjetska povijest modernoga doba*, Profil, Zagreb, 2004.
3. Goulding, Phil, *Klasična glazba*, V. B. Z., Zagreb, 2004.
4. Puškin, Aleksandar, *Pjesme. Bajke. Drame*, Hum, Zagreb, 2002.
5. Tilly, Charles, *Europske revolucije 1492.–1992.*, Politička kultura – CID, Zagreb – Podgorica, 2006.
6. Turkalj, Nenad, *125 opera*, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
7. Tymowski, Michael, *Kratka povijest Poljske*, Matica hrvatska, Zagreb, 1999.
8. Živojinović, Dragoljub, *Uspon Evrope 1450–1789*, Matica srpska, Novi Sad, 1985.
9. *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1996.
10. *Povijest svijeta*, Hena com, Zagreb, 2002.
11. *Velika ilustrirana povijest svijeta*, sv. 12, Otokar Keršovani, Rijeka, 1977.
12. *Veliki misteriji prošlosti*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2004.

13. *Encyclopedia of World Biography on Boris Feodorovich Godunov*, 2006.,
<http://www.bookrags.com/biography-boris-feodorovich-godu>
14. *Encyclopædia Britannica*, 2007.:
- *Fyodor II.*, <http://www.britannica.com/eb/article-9035736>
 - *Godunov, Boris*, <http://www.britannica.com/eb/article-9037180>
 - *Job, Saint*, <http://www.britannica.com/eb/article-9043695>
 - *Karamzin, Nikolay Mikhaylovich*,
<http://www.britannica.com/eb/article-9044697>
 - *Russia*, <http://www.britannica.com/eb/article-38511>
 - *VasilyShuysky*, <http://www.britannica.com/eb/article-9074883>
15. *Godunov, Boris*, 2005., <http://www.bartleby.com/65/go/Godunov.html>
16. *Pushkin, Aleksander*, *Britannica Student Encyclopedia*, 2007.,
<http://www.britannica.com/ebi/article-9276590>
17. www.Rosjapl.info/muzyka/gif/modest-musorgski.jpg

Klara Volarić: Boris Godunov – the clash between historical and artistic interpretation (summary)

In this paper I analyze the relation between the historical and artistic interpretation through the example of the Russian emperor Boris Godunov. In the artistic interpretation the alleged murder of Dmitrij, the youngest son of Ivan the Terrible, was prescribed to Boris Godunov as an attempt to secure his way to the throne given that Dmitrij died without an heir. However, Pushkin's play "Boris Godunov" and Mussorgsky's opera with the same title do not strictly follow the historical facts.

Klara Volarić: Boris Godunov- Auseinandersetzung zwischen der geschichtlichen und künstlerischen Auffassung (Zusammenfassung)

In dieser Arbeit wird die Beziehung zwischen der geschichtlichen und künstlerischen Auffassung am Beispiel des russischen Kaisers Boris Godunov analysiert. In der künstlerischen Auffassung wird angeblich der Mord von Dmitri, der der jüngste Sohn von Iwan war, Boris Godunov zugeschrieben. Godunov besteigte auf diese Weise den Kaiserthron, da der letzte Sohn von Iwan, dessen Regent Godunov, wegen seiner Einfältigkeit war, ohne Thronfolger starb. Puschkins Drama und Mussorgskys Oper «Boris Godunov» jedoch, richten sich nicht nach den geschichtlichen Tatsachen.

Klara Volarić: Boris Godunov – confronto dell' interpretazione storica ed artistica (riassunto)

Nell' articolo si analizza il rapporto tra l' interpretazione storica e quella artistica sull' esempio dell' imperatore russo Boris Godunov. Nell' interpretazione artistica la presunta morte di Dmitrij, il figlio più giovane dell' imperatore Ivan Grozni (Giovanni il terribile) è stata attribuita a Boris Godunov, che così si ha aperto la via verso il trono imperiale, poichè l' ultimo figlio di Ivan Grozni è morto senza successore. Ma anche prima dell' ultimo figlio di Ivan Grozni, Godunov regnava come regente per colpa della pazzia dell' imperatore. Tuttavia il dramma di Puškin e l' opera di Musorgski "Boris Godunov" non seguono i fatti storici.

Klara Volarić: Boris Godounov – la collision de l'interprétation historique et artistique (résumé)

Cet article analyse la relation des interprétations historiques et artistiques sur l'exemple du tzar russe Boris Godounov. Dans l'interprétation artistique, l'assassinat prétendu du Dimitri, le plus jeune fils d'Ivan le Terrible, est imputé à Boris Godounov, qui ainsi a fraie le chemin vers le trône royal, puisque le dernier fils d'Ivan, au lieu duquel Godounov a régné comme un régent à cause de sa étroitesse d'esprit, est mort sans successeur. Cependant, le drame de Pouchkine et l'opéra de Moussorgski ne suivent pas les faits historiques.